

Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

En kort Underretning Om Præservation og
Curation imod Pesten : Efter Hans Kongel.
Majests. allernaadigste Befaling Opsat af
Facultate Medica, samt nogle af de erfarnste
Medicis Practicis i Kiøbenhavn Anno 1709.

Udgivet år og sted | Publication time and place: Kiøbenhavn : trykt udi Kongel. Majestæts og
Universit. privileger. Boogtrykkerie, 1709

Fysiske størrelse | Physical extent: 40 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller
fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.
Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the
work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always
remember to credit the author.

12-267 EX1

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130013357103

En fort Underretning
Om
Præservation
og
Curation
imod **Kesten /**

Efter Hans Kongel. Majests.
allernaadigste Besaling /

Opsat af Facultate Medica, samt
nogle af de erfarnste Medicis Practicis,
i Kiebenhavn /

ANNO 1709.

Kiebenhavn /
Trykt udi Kongel. Majestæts og
Universit. privileger. Boogtrykkerie.

En fort Underretning om Præservation og Curation imod Pesten.

1.

Saasom Pesten fornemmelig kommer fra Guds Vredes Haand/ saa er det enhver Christens Bligt og Skyldighed/ først og fremmest at indfalde til SUD med ydmyg Sut og Bon / om saa stoor en Lande-Plages naadige Afvendelse eller Formil- delse/ ogsaa af Sindzens Bevaegelser sætte fornemmelig al Frygt / Bekymring og Vrede til Side.

2.

Er det højlig forneden/ at alle Commer- cier og Correspondencer med inficerede Stæder aldeles blive ophævede / item alle Rejsende fra fortænkelige Stæder / hvor iblandt er indsluttet Jøder/ som i Mængde fra Polen/ Tiid efter anden/ her i Staden

A 2

sig

sig indfinde / ikke tillades at indkomme /
eller rejse her igennem Landene. Og som
intet af adskillige Slags Bare / der føres
fra fremmede Stæder / suarere kand optæn-
de saadanne smitsomme Syge / end Foder-
verk / Hør / Hamp / Uld / Hornle og deslige
mere / var det og meget tienligt / at lade
deres Indførsel forbyde.

3.

Og eftersom Lusten er det største Middel /
hvor ved saadan Contagium merkelig pro-
pageres / saa er det meget Magt paaliggen-
de / at den idelig reenses ved adskillige Re-
gelser / hvorom herefter mældes / og al Uren-
lighed og Omslættighed / hvoraf Lusten bliver
u-hund / og desmere bequem til at tage imod
Forgift / bortsøres. Til den Ende vil alle
Gader / Stræder og andre publique Blad-
ser daglig holdes vel rene / og ikke tillades
Aladsel nogen Stæder at blive beliggendes /
men strax bortsøres. Dernæst at enhver udi-
sit eget Huis beslitter sig paa al Reenlig-
hed / baade i Stuer og Klaeder / og ej lader
nogen Medning i deres Gaarde eller Huse /
og andet / som ond Stank kand forvolde / bli-
ve beliggende / men det hver Dag / eller i det
seeneste / hver anden Dag udføre. End er det
me-

meget gavnligt og fornoden/ at ingen Svinn
 bliver tilladte i noget Huus eller Gaarde at
 forblive/ langt mindre dem paa Stie at op-
 sætte/ saasom de altid foraarsage stoer
 Stank og lettelig kand hielpe til at inficere
 Lusten. Ej heller er det tienligt/ at Staag-
 dere og Stakkeler lader sig indfinde for Hu-
 se og Derre / som de pleje / og at enhver
 staffer alle løse Hunde af/ eller i det mind-
 ste holder dem fra at komme paa Gader-
 ne. Naar dette saaledes tages i Agt/ fun-
 de mand desbedre bruge adskillige Midler
 til at reense Lusten med/ som fornemmelig
 er Kruud/ Svogel/ Licore/ Baeg/ Enebær-
 Træ og Grannetræ/ Malurt/ hvoraf mand
 sig kunde betiene paa de publiqve Stæder/
 hvor det uden Fare stee kand / enten ved sky-
 den/ eller adskillig Ilds Optændelse. Udi
 Husene og Stuerne/ naar de ere til gavns
 reengjorte/ endogsaa fra alle Spindelvarves/
 tiener at ryge Morgen og Aften med Ene-
 bær/ Enebærtræ eller Svogel/ hvo det for-
 drage kand. Dog vil det i Agt tages/ at de/
 som haver et svagt Bryst/saa og sygelige Ko-
 ner ikke strax begiver sig i de Logementer/
 som med Svogel ere rsgede/men efter en Ti-
 mes Tiid/ eller mere/ først kommer der iad.

Derforuden kand Gulvene og allevegne
med Vin-Edite besprenges. Dette Re-
gelse-Pulver er ogsaa got for demmem/som
vil have Forandring.

R. Thur.

Succin.

Bacc. junip an. 3*j.*

M. f. pulv.

Sign. Første Ryge-Pulver.

Hvilket kand være et almindeligt Regelse-
Pulver for Fattige og andre. Radix Ze-
doariæ med lidet Campher/indbunden i en
liden Pose// er got at lugte til // og henge-
ligesaadan en Pose udi Ølet. De Fornem-
mere og andre/som ej vil nojes med det før-
ste/ men vil have et andet// kand bruge ef-
terfølgende::

R. Gran juniper.

Succini.

Thuris an. 3*fl.*

Mastich.

Myrrh.

Cortic. Thymiamæ.

Gum. animæ an. 3*ij.*

Sign. Andet Ryge-Pulver.

Er det ikke raadeligt/ at nogen i saadan-
^{4.}
ne.

ne smitsomme Tider/ gaaer ud om Morge-
nen fastende/ men tilforn tager et Stykke
Angelike/ Zedeler/ Alant-Roed / Citron-
Skal/ Enebaer/ item Galvie i Steden for
Thee/ eller en Knivs-Blad af dette Electu-
ario.

R. Scordii 3ij.

Rad. contrajer.

Angelic. an. 3iij.

Dict. alb.

Enulæ.

Petasitid. an. 3ij.

In pulverem seorsim redacta misceantur
cum Syrup. acetos. citri & Roob Juniperi
anatica parte.

M. & f. Electuarium.

Sign. Præservere Latverge.

eller :

Elix. propr. cum acido.

Og kand deraf tages 30 Draaber/ enten
i Öl/ Suppe eller Bijn. Dog er det ikke
enhver tienligt/ særdeles dein/ som ere pla-
gede med den gylden Blare/ Blods Udspæ-
telse/ Næseblæsen/ item al anden Blodets
Udgang paa u-sædvaanlige Maader og Ti-
der/ eller frugtsommelige Kvinder. Essent.
Myrrhæ, asari Virginea, Angelicæ, Scordii

Elixir Bals. Hofmanni, Elix. pestil. Croll.
 Mixt. simpl. og Tinct. Bezoard. Lips. cum
 & sine camph. ere og tienlige / hvoraf kand
 tages 50 til 60 Draaber i Öl/ Suppe/eller
 Vin/ item Theriaca eller Mitridatium.
 Hvo der kand fordrage bittert / er det og
 meget sundt at holde noget Myrrha i Mun-
 den/ hvilket er ypperligt i saaddanne Til-
 fald / eller et par af disse smaa Rager.

R Scord. 3ij.

Rad. angel.

enul.

imperat. an 3if.

Myrrh.

Zedoar an. 3j.

cum S. qv. Sach. misc. f. l. art. rotulæ.

Sign. præserverende Rager.

Hvo der kand fordrage suurt / er det og
 got at tage en Skeefuld Aqva Prophylact.
 Sylvii, og falder det for stark/ formænge det
 med noget Kardebendigt=Band. Aqva bar-
 danæ cvmposit. vel scorzoneræ comp. ere
 iligemaade tienlige. De Gemene kand be-
 tiene sig af Smørebred med Ruder paa /
 og hwo der er vant til at røge Tobak / kand
 og der af om Morgenens fastende dril-
 ke en Pipe eller to / og siden om Dagen
 et

et par Piber efter Behag. Udvortes kand
bruges Raf-Balsam / Ruder-Balsam at
lugte til / item Bezoar-Edike / Ruder-
Edike med Sp. Theriacal. camph. for dem/
som kand fordrage Campher, eller Spirit.
Theriacalis simplex, item Citron-Edike
og deslige.

5.

Maa det og meget vel tages i Agt / at
enhver lever ædruelig og tarvelig/ikke over-
lader Maugen med formegen Eden og
Drikken / tager sig vel vare for al hidsig
Drik / og i Besynderlighed for Brænde-
vin og Aqvæviter. En Drik let Frans
Viin / og lidet Rins Viin tillades for dem/
som plejer at drikke Viin/ dog ikkun til
Maadelighed. Og maa mand beslritte sig
paa / saa vit mueligt er / at Øilet kand væ-
re sundt / klart og vel bereed. Udi Øilet /
den Stund det endnu ligger paa Tonden/
kunde hænges for dem / som saa behager /
disse Urter i en Pose.

R Rad. helen.

petasit.

scorzon. Hisp.

angel. an ȝȝ.

Rad. Zed. ziji.

A5

Cor.

Cortic aurant.

citri an. 3ij.

Herb. carduib.

cent. min.

Scord. an. Mj.

Incisa dentur in charta.

Sign. Urter at hænge i Øl.

Af Spisen er haard/salted og roget Mad/
Fleſſ/ Ender/ Gæſj ikke tienlige/ ej heller
Fiske/ som er blede i Kødet; Melk-Mad
agtes ej heller for at være af de sundeste ved
disse Tider. Gemeene Mand kand best blive
ved deres ordinaire Spise/ som de meest ere-
vante til at bruge/ og omendfiont den
haarde Raaff/ de underholdes med/ ikke al-
tid i Maugen ligevel fordejes/ udsoedes det
dog og fortærres ved idelig Arbejd og Bevæ-
gelse/ saa de deraf ej fanger Skade/ naar
dette ikun tages i Agt/ at de sig ej formeget
overlade/ ej heller fortære den Spise/ som
er fordcrævet/ forraabnet og ilde kaaget/ eller
halv raa. Alle slags Frugter/ saasom Ebles/
Pærer/ Blommer/ Apricotser/ Meloner og
detslige bør aldeles være affkaffede. Deri-
mod ere Citroner, Abelsiner og Pomerant-
ser meget gode / saavel formedelst Skal-
len som Saften. Sevnen bør at være
maa-

maadelig/ og det paa den rette Tiid/ om
 Matten og ikke om Dagen eller Eftermid-
 dagen/ uden for svage og alderne Folk/ som
 en halv Timestiid siddende kunde forfriske
 sig noget der med. Af Sindens Bevaegel-
 ser ere Harm og Hastighed/ Bekymring og
 Frygtagtighed de stemmeste / saasom intet
 er bedre i saadanne Skyndinger/end at for-
 lade sig paa SUD/ og have saa et freidigt
 Sind og et got Moed. Derforuden maae
 tages i Agt/ at Livet ved den naturlige Af-
 gang kand være aabet : hvorfore er raade-
 ligt/ eengang om Ugen at bruge nogle la-
 xerende Medicamenter / saasom af Mass.
 pil. Russi et Qvintin eller 30 Draaber/ og
 og vel flere / efter enhvers Beskaffenhed af
 Elix.propr.sine acido/naar det ikkun bliver
 taget i Agt/som for er mældet om Elix.pro-
 prietatis cum acido. Hvo der ikke kand
 komme til rette med Piller eller Elixir/
 kand tage et Qvintin eller to af Rhabarba-
 ra/eller betiene sig med Electuario lenitivo
 Florenzolæ eller Horstii/ af hver Slags sex
 Qvintin/mindre eller meer/eftersom enhver
 er vanskelig eller let at bevæge. Guld og
 stærk Purgation tiener ikke/ førend mand sig
 tilforn hos sin Medicum haver bespurt.

6.

Aarladen kand ikke ansees for et Middel/ som tiener til Præservation imod Pesten/ men mere stadelig/ og derfor ikke heller recomenderes i denne Skynding. Skulde nogen være meget Blood-riig/ og derfor ladeaabne en Aare/ bør hand først at raadsføre sig med en forfaren Medico derom. Det samme er illigemaade om Purgationer og Vomitiver at forstaae. Hvad Fonteneller angaaer/ da ere de ikke u-tielige for demmē/ som med Blod i Hovedet og paa Brystet ere beladte/ som tillige af Legemet med de onde Gedster kand udføre en Deel af Forgiften/ som sig derudi allerede kunde have indsneget. Dersoruden haver Forfarenhed lært/ at de/ som tilforn haver ladet sig sette Fonteneller, for en eller anden Aarsags Skyld/ ikke saa lettelig i saadanne Tider bliver af Contagionen angrebet.

7.

Skulde nogen Contagion, som Gud naadeligen forbryde/ lade sig indfinde i et Huus/ eller flere/ at da ald Omgængelse med saadanne Huuse strax bliver affkaffet/ og ingen kommer til demmē/ uden de/ som til saadanne Forretninger af Oprigheden bestikkes/ og

og et Kiende-Legn paa saadanne Huse op-
 sættes/ andre til Adbarsel. De øverste Lo-
 gementer i Husene ere de beste for Patien-
 terne / saa at de Friske ej saa lettelig blive
 inficerede. De Døde kunde bestroses med
 u-lædsket Kalk/og da med allerførste bestæ-
 diges til Jorden/ og der udi nedgraves det
 dybeste/ som stee kand. Og var allerhest/
 at det stede uden for Byen. De Huse /
 som nogen ere afdøde fra / ber allevegne i
 Stuer og Kammeret vel udspækkes med reen
 Kalk/ og fra det øverste til det nederste paa
 ny overkalkes/Gulvene med Edite besprenges /
 saa og røges med Svogel/ Krud /
 Enebær Træ/ Enebær / item Beeg eller
 Ticere/Dorene/Vinduve-Karmer og hvad
 andet Træ-Bare kand være/ som er nagle-
 fast/ med Sharp Lund vel astoes/ og siden
 igien/ naar det er tort med good Edite /
 førend de af andre blive behoet. De Dø-
 des Klæder eller Boessab ber ingenlunde at
 føres paa Auction eller Torg at selges/ ej
 heller nogen sig dermed at besatte/ førend
 det meget vel er reenset og toet af visse der til
 bestikkede Personer/ men ingenlunde i By-
 erne/ eller ved de Vandstæder/ som ere til
 daglig og jevnlig Brug / og derefter vel
 igien-

igiennemreges med Beeg eller Svovel.
 Al Straae/Straae-Dyner/gamle Klude/
 Balter og detslige/ bør at opbrændes med
 Ild uden for Buerne. Var det og forns-
 den/ at de Personer / som skal have med
 saadant at bestille / være særdeles tegnede/
 at andre kunde tage sig Bare for dennem/
 og ske deres Omgængelse.

8.

Endelig var det ogsaa af stor Forne-
 denhed/ at der strax i Begyndelsen af saa-
 danne farlige Tider bleve beskikkede tvende
 dygtige Medici og Chirurgi/ der kunde be-
 tiene den fattige Almue/ og videre observe-
 re og tage alting i Agt / til det gemene
 Gavn og Beste. Men som saadanne gode
 Mænd sætter sig selv i alleryderste Fare/ og
 ofte maae lade Livet til/ vilde de med en vis
 aarlig Lon aflægges/ at de dessflittigere og
 u-forsagte kunde forrætte deres Bestilling.

CURATIO.

I.

Kiendefegn hvorpaa kunde merkes/ naar
 nogen af Pesten er inficeret/ findes adskillige/
 hvoraf andre hitsige Sygdomme ogsaa
 have

have endeel tilfelles. De fornemmeste ere disse: Stoor Hoved-Pine / Hidsighed / Af-mægtighed strax i Begyndelse / Rystelse / Ryg-Bee / Hierte-Angest / Svindel i Ho-vedet / og begynder ligesom at tale over sig / Pest-Sylder / Udbraendinger / Helspetter / og derpaa inden saae Dage en hastig og u-formodentlig Død. End hender det sig tidt / naar Pesten er stiget i en høj Grad / at Menniskene hastig angribes og inden 24 Timer af Døden overvældes. Bidtloftige-re herom at handle / giores ikke fornoden / ti det bliver nofsom kundbar / naar Faren er saa nær for Døren.

2.

Hvad Pesten i sig selv egentlig er / og hvorudi dens rette Natur og Egenskab be-staar / er ej med nogen menneskelig Forstand at udgrunde / ihvorvel mange fornemme Medici havør bemødet sig meget der om / og giordt sig mange Speculationer der over / men aldeles fejlet i mange Maader. Det kand nogenledes forstaaes / at dens Forgift bestaaer i en vedkœvende stoor Subtilitet og meget hastig Virkning / naar den først bli-ver bragt i Arbejd af andre Ting / som ere begvemme ligesom at vække den op / thi den
bre-

Breder sig vidt ud i alle Kanter / og staarer
meget faae / end ikke de Sterkeste. Der-
naest veed mand ogsaa / at den ikke er af lige
Bestaffenhed paa et Stæd / som paa et au-
det / ej heller paa en Alarsens-Tiid / som paa
en anden / hos et Lands-Folk / som hos et
andet / ja ikke i det samme Land engang
som et andet / hvilket dog ikke skeer uden
særdeles Alarsager / som her vilde blive for-
vidtloftig at opregne. Derfor haver de be-
rommeligste Medici / fra lang Tiid af / be-
reed sig paa adskillige Slags kraftige Me-
dicamenter / de i saadanne farlige Tider
kand have Tieneste af. Hvorudover det
falder meget vanskeligt / uden i Allmindelighed /
til den Sygdoms fuldkommen Cuur
alting at fremsette / men best af de tilstede
værende forfarne Medicis kand vorde taget
i Agt / hos enhver i sær / der haver Evne og
Lejlighed at kalde dem til sig.

3.

Ellers haver Forfarenhed hidindtil lært /
at ingen træggere Maade endnu er opfun-
den / at curere denne meget farlige og fast
u-regierlige Sygdom paa / end ved Sveden
formedelst saadanne Medicamenter, som
kaldes Alexipharmacæ / hvorom strax heref-
ter

ter skal mældes / naar noget kortelig er ble-
ven erindret / om nogle andre visse Stykker /
som ere Alareladen / Purgatz og Vomitiv,
hvorvidt deres Brug strækker sig i denne
Tilstand.

4.

Angaaende Alareladen / da kand den ikke
i Almindelighed i denne Sygdom antages /
ti imod den kunde være een til Dieneste / skul-
de der findes hundrede og flere / som den stør-
re Skade end Gavn kunde tilføje. Og vil-
derfor med megen good Afgtsomhed dermed
omgaaes / og ikke stride dertil / uden at raad-
føre sig med en good og forfaren Medico.
Det samme er i lige Maade at forstaae om
Purgationer. Vomitiver kand bedre tillæ-
des for dennem / som ikke har levet saa
dætlig / som de burdte / og finder Maugen
noget vel betynget / dog bør det ikke at ske
uden stor Forsigtighed. Clysterer kand
mere uden Fare i Begyndelsen appliceres
at Bonde-Roser eller Kat-Oft / Kamele-
Blomster / Kummen / kaaget i Band / eller
i thyndt Oll / med Sukker udi og lidet
Salt.

B

5. Men

5.

Men som Svæden er det beste og sikkerste
 Middel i disse Tilfælde / saa følger først no-
 gle Simplicia/der til kunde bruges i Almin-
 delighed for gemene Mand. Saasom Ra-
 dix Imperatoriæ, Angelicæ, Zedoar, Hele-
 nea, Petasitidis, Scorzon, Contrajervæ,
 Folia rutæ, Carduibened. Scordii, Cent.
 minoris, Enebær / hvilke kaages i noget Ol
 eller Öl-Balle saaledes:

R Rad. Petasitid.

Angelicæ.

Scorzon an. 3ß.

Helenii 3ij.

Contraj.

Zedoar. an. 3ij.

Fol. carduibened.

Scordii an. Mß.

Bacc. Juniper. 3ij.

Incis. dentur in charta.

Sign. Urter at kaage i Öl.

Disse Urter kand kaages i tre Pegle tynt
 Öl eller Balle under luftlaag/ helde det saa
 fra Urterne/dele det i tre Dele / tage hver
 Deel ind sin gang varmet/ og sæde der paa
 tre gange. Udi hver Deel kunde mand
 komme for dennem der kand fordrage suurt
 naar

naar Hidsigheden og Hoved-pinen er stoer/
en Skeefuld Bezoar-Edike/Ruder-Edike
eller Biin-Edike / eller et stykke af en Ci-
tron. Eller tage et Qvintin af det præser-
verende Electuario med Enebær-Moes og
noget Diascordio formængt / hvorom til-
forn er mældet / i noget Kardubendigt-
Band / med Edike formængt/om Hæden
er stoer/og svæde derpaa nogle gange; Efter
Patientens Alder og Sygdomminens Hæf-
tighed / kand mand tage meer eller mindre
af disse tvende Medicamenter.

6.

De som ere af kaald Complexion og nos-
genledes have Midler / kunde bruge Elect.
Diascord. Theriac. Mithridatum , af det
første halvandet Qvintin , af de andre to
Slags/ et Qvintin, i noget Kardubendigt-
Band formænget med en Skeefuld Bezoar-
Edike/Rosen-Edike/Ruder-Edike/Aqv.
prophylactic. Sylvii, Analeptica Rulandi,
hvilket af slagsene mand best behager / og
der paa svæde. Dog er at tage i Agt/ at/
dersom Hitsigheden og Tørsten er stoer /
indtages Diascordium meget bedre. Mixtu-
ra simplex gør og good Tieneste i denne
Henseende. item Tinct. Bezoardica Lipsi-

ensis cum, & sine camphora for dem/
som ikke kand fordrage Campher. item Spi-
rit. Theriacalis, cum, & sine camphora
Liqvor Corn. C. Succinatus, Essent. Myr-
hæ, Scordii, Serpentariæ, Virginariæ.
Hvo der behager Pulver/kand lade sig af
disse betiene: Pulv. Bezoard. comp. Sennert.
e chelis cancerorum Londinensis, Panno-
nicus rubeus, Cæfareus, Antim. diaph. Be-
zoarticum minerale eller Species diascordii
Fracastorii sine opio. 3j. ad 3ij.

℞ Elect. Diascord. 3ij.

Aqv. Scorzon. comp.

Cardubend. an. 3ij.

Prophyl. Sylv. 3j.

Mixt. simpl. 4j.

M. detur in vitro.

Sign. Svæde-Drik paa een gang.

℞ Mixt. simpl. 3j eller Tinctur.

Bezoard ligesaa meget.

Essent. Myrrh. 3j.

Scord. 3ij.

Sign. Svæde-Mixtur.

M. kand indtages i Aqv. Carduben.

cum Aqv. Scorzon. comp.

Sp. corn. C. Liqv. Cor. Cerv. Succinatus

Sp.

Sp. Theriacal. simpl. & camp. skal med saa-
dan Skionsomhed bruges/ at/ dersom stoer
Hitsighed / Hæmorrhagia, Durkleb eller
detslige er for Haanden / mand da heller
bruger nogen af de andre Medicamenter
eller deslige Pulvere.

¶ Pulv. Bez. comp. Sennert,

Pannoni. rub. an. 3j.

Antimon. diaph.

Nitr. perlat. an. 3f.

M. pulvis detr. in triplo
ad totidem chartas distinctas.

Sign. Svæde-Pulver til tre
gange.

Eller og dette:

¶ Pulv. è chelis cancr. comp. 3j.

Spec. de hyacinth.

Unic. Grönland. an. 3f.

Terr. Sigill. gr. viij.

M. f. pulv. detr. in triplo.

Sign. Andet Svæde-Pulver til
tre gange.

Kand intages paa samme Maade/som
det forige. Hvo der kand fordrage bittert/
og Heden er ikke stoer/kand lade komme no-
get Myrrha og Zedefer-Roed der til / er

Heden stoer/noget tilbered Salpeter. Der-
som stoer Sovnagtighed lader sig hos Pa-
tienterne indfinde / som tit og ofte skeer /
kan dē forstrevne Spiritus des bequemme-
ligere bruges / hvilket altsammen overles-
veres til Medici gode Skionsomhed / der
betiener den Syge.

7.

Og som Sveden er det kraftigste Middel/
til at curere denne forgiftige Syge / er det
ikke nok at mand sveder een gang/ to gange/
tre gange/ men maa der med continuere,
indtil Sygdommen er overvunden og fuld-
fast. Maa dersor undertiden i Begyndel-
sen strax / to gange i det mindste/ eller tre
gange inden 24 Timer svedes / naar Syg-
dommen er af stoer Hidsighed / ellers to
gange om Dagen/og siden eengang dagligt/
naar Sygdommen formindskes/ indtil den
syvende Dager forbi. Hver gang svedes /
i det allermindste/ een good Lime eller to /
og somme Tider tre / efter Sygdommens
Beskaffenhed og Patientens Tilstand. Ef-
ter hver Sved / kan den Syge afterres
med varme og meget vel torrede Linklæder/
og undertiden føres i en reen Skorte / vel
varmet og torret / dog med stor Agtsom-
hed/

hed / at ikke nogen kaald vind kommer til den Syge. Imidlertid maa der ryges et par gange om Dagen i det Logement, hvor Patienten ligger / enten med ovenstrevne Pulver / Enebær / eller Enebærtær.

8.

Skulde det hende sig / at Patienten er Opkastelse paakommen / som vilde foraarssage / at de svæddrivende Medicamenter bleve forgæves indgivne / maa mand sege at dække Patienten vel tilat hand kand blive igien nem varm / og / om mueligt / falde i en lidet Damp / og saa indgive Svede-Drikken. Skulde den opkastes anden gang / forsøge det samme igien / og imidlertid Maugen bestryge med Moscate Bals. Krusemynte-Balsam / og lægge derpaa en good varmt Serviete / eller et andet varmt Lin-Klæde / Item Emplastrum de crusta panis & baccis lauri , eller og lægge efterfølgende Cataplasma noget varmt paa Maugen.

R Pulv. Menth.

Rosarum rubr. an. 3j.

Scord. 3f.

Mastich. 3ij.

Nuc. Moschat.

Garxophyll. an. 3j.

Theriac. Andron. 3fl.

Disse Species skal formænges med Suur-dej og Vijn-Edike / og lægges siden paa som sagt er. Indvortes kunde bruges en Skeefuld eller to af denne Mixtur.

R Aqv. Menth.

Scorzon. compos an. 3ij.

Cinnam. Cydoniat 3fl

Elect. Diaſcord. 3ij.

Confect. hyacinth. 3ij.

Terr. ſigillat.

Bol. arm. an. 3j

M. detr. in vitro.

Hvoraf kand tages et par Skeefulde undertiden. For geineen Mand kand faa- ges Malurt/Krusemynte/Kummen og Ka-mele=blomster i halv Band og Edike / og lægge det varmt paa Maugen. Haver der sat sig en Carbunkel i Maugen / er der al- deles Fare for Livet.

9.

Er nogen ikke tilbøjelig til at svæde/fun- de mand frenie Sveden med kaaget Band/ og komme i Stæden for Thee / noget af Scordio der udi / Enebær eller Angelike-Roed / og lidet af Zedefer eller Alants-Roed/

Røed / og lade Patienten drikke der af nogle Koppe r / eller dette Decoctum.

R Rad. Scor. Hispan.

Corn. Cerv. raspat an. 3 j.

Flor. 4. cordal. an. pij.

Fruct. herb. 3vj.

Pom. Citri Noj.

Passul. min. 3j.

Hordi Mj.

Coqvantur in S. qv. aqv.

Colatura redeat ad Wiss.

Detur in lagena.

Sign. Lædsse-Drif.

I midlertid den Syge svæder/ maa hand endelig holde sig fra al Sovn/ hvorpaa de/ som varter ham op/ maa ogsaa give good Agt. Og som denne Sygdom overfalder somme/ strax i Begyndelsen/ med Tung- hed og Sevnagtighed/ maa de ingenlunde lægge sig til at sove/ omendskont de dertil finder sig tilbøjelige / men uden Forhael tage noget ind at svede paa/ saasom det er et vis Tegn / at de ere inficerede.

10.

Men som Sveden maa continueres no- get / og tit igentages/ skal mand og være betænkt paa at forfriske Patienten noget /

B 5

at

at hand ikke aldeles taber sine Kræfter / til
 den Ende kand bruges Karbunkel-Band
 med Bezoar-Ædike / Rosen-Ædike / Mor-
 genfrue-Ædike / hvilke af disse Slags mand
 best behager at bruge til. Udvortes kand
 lægges paa Pulsen species pro epithemate
 cordis, med Bezoar-Ædike / og Karbunkel-
 Band formænget. For gemene Mand kand
 mand tage reven Rug-Broed / støtte eller
 Maaren Ruder / pulverizeret Angelike, Ze-
 defer og nogen Campher, samle det i en lin-
 net Klud / og giøre en Knude deraf / dyppe
 det saa i Ruder-Ædike eller Viin-Ædike og
 lugte til. Indvortes kand bruges Aqva
 Scorzoneræ composita, med Aqva cordialis
 temper. formænget / og til en angenem
 Syrlighed/ temperereret med Aqv. Prophyl.
 Sylv. item Confect. Alcherm. S. m. Hy-
 acinthor. Sinmosch. Aqv. perlata Schröde-
 ri, Aqv. Cinnam. diaborragizat, og detslige;
 vel ogsaa en Drif Rinse-Viin med andet
 Band tempereret / efter Medici ordinarii
 got befindende / og den Syges Tilstand /
 hvilket ikke pertinent her i dette Skrift kand
 determineres, efter enhvers Patientes Be-
 staffenhed og Constitution. Til den store
 Tørst at lædske/som plejer at følge med / er
 De-

Decoctum rad. Scorzoneræ Hispanic.
 good / med raspel Hjorte-Takke / hvorudi
 kand kaages et stykke Citron, to eller tre med
 Skallen og det Sure: Ellernaar det er be-
 reed / i Stæden for Citron, kommer noget
 Berberiis-Syrup / Ribs-Syrup / Saften
 af Abelsiner / sure Granat-Able / eller et
 par Skeefulde af Bezoar-AEdike / nogle
 Draaber af Spiritu vitrioli, Sulphuris eller
 hvad andet syrligt best behager for dem / der
 taaler at have suurt. Tilbereed Salpeter
 er og meget got at komme i Ollet / og i disse
 ovenstrevne Decoctis / hvormed de Fattige
 sig kunde betiene.

II.

Af Spanske-Fluer eller Vesicatoriis er
 noksom vitterligt / hvad Nytte og Tieneste
 mand kand have i saadanne farlige Syg-
 dommer / naar de bliver paa rette Tider og
 Stæder applicerede / saa og til visse Per-
 soner / hvilket / for Bidtloftigheds Skyld /
 maa forbrigaes / ej heller kand det for en
 Patient sau rigtig nu foreskrives / at hand jo
 dog alligevel sig med en forfaren Medico
 bor at raadfore / formedelst en og anden
 imellem lebende Omstaendighed. For Ho-
 ved-Pine / som meget tit indfinder sig i den-
 ne

ne store Svaghed/plejer Vesicatoria at gie-
re good Effect, naar det sættes inden til paa
begge Armine/indent til paa begge Benene
neden for Knaeene/som meget vel bevist er
af Medicis og Chirurgis , undertiden sæt-
tes de og bag Øret og i Nakken. Ellers er et
Omslag om Fædderne/af Peberroed reven/
eller sorte Rædikler/formøenget med Ruder/
Scordio, Kyken-Salt/Surdej og Edike/
ogsaa got. item levende flettede Hens eller
Duer varme paalagt. For Raseri i denne
Syge ere disse Middeler ogsaa gavnlige/ og
tiener da ikke alt for hitsige svæde=driven=
de Medicamenter. Emulsioner/som ellers i
hitsige Sygdommer giøre good Tieneste i
dette Tilfald / ere i denne Sygdom ikke
gavnlige for visse Marsager. Opiata fun-
de bruges i højeste Hornødenhed/ dog med
tilberlig Forsigtighed/ seer det anderledes/
er det ikke uden Fare for Patienten.

12.

Er Tunjen tor og hvas / kand den no-
gle gange om Dagen besmores med efter-
folgende :

R Semin. Cydoniorum cum
Aqva rosar. extract. 3j.
Syrup violar.

dia-

diamer. an. 3ij.
berber 3if.

Sprit. vitrioli parum ad levem aci-
ditam,

M. detr in fictili.

Sign. Syrup for Tungen. Eller

R Aqva plantag.

portulac.

rosar. an. 3ij.

Diamori.

Mell. rosat. colat. an. 3if.

Nitr. ppri gr. XVj.

M. detr in vitro.

Sign. Gurgel-Band.

Af dette kand ogsaa bruges at stille Halsen og Mundens ud med. Gemeene Mand kand bruge lunket Band / med lidet Biin-Wedike udi at stille Mundens ud med/og legge et Stykke først Flest paa Tungen/item Salpeter-Rager.

I 3.

Endelig indstiller sig ogsaa til Durklevs/ og undertiden Blodsoet / da det vil tages i Agt af Medico / enten Diarrhæa er critica eller symptomatica : er der critica, tillades ikke/

ikke/ at den strax stoppes/ men/ efter Pati-
 entens Kræfter/ lidet efter Haanden. Su-
 re og starpe Sager / tiener ikke i denne
 Skynding / men Clysteer af Kalve-Kiød-
 Suppe til at rense Tarmene med/ item af
 Byg kaaget med røde Roser og Kongelys-
 Blomster udi / og noget Rosen-Honning.
 De Fattige kunde betiene sig med Clysteer
 af thyndt Öl og noget Hvede-Klid. Er det
 Diarrhoea Symptomatica, vil sveden ikke ef-
 terlades/ og indvortes kand bruges af Dia-
 scodium, Terra sigillata, Bolus Armen.
 Corn. C. philos. pp. Corall. rubr. Tinct.
 Terr. catechu , og dets Pulver. Essent.
 Scord. og Myrrh. Rad. tormentill. Bistor-
 tæ , og deraf bereede adskillige formuler, ef-
 ter Patientens Behag/ dog saa/ at det ikke
 alt for hastig bliver stoppet / og vil bruges
 good Forstand/hvad heller den er sympto-
 matica eller critica. De Fattige kunde
 bruge noget Tormentillæ-Rood / kaaget i
 deres Öl. Bloedsoet hicelpes fast paa sam-
 me Maade / dog kand Clysteret lidet for-
 andres / at mand derudi kommer noget
 Hvede-Klid/og Buffe- eller Hiorte-Tælle/
 Eggeblommer og Terpentin. Decoctum
 Radicis Scorz. med Rad. Tormentillæ, er
 og

og tienlige indvortes / item at hænge noget
 lidet Malurt og Tormentille-Roed i Ølet.
 Udvortes at lægge paa Maugen / maa skee
 med Betænksomhed / paadet Naturen ikke
 hindres / om den var i værk med at uddrive
 noget af den forgiftige Materie / enten ved
 Pletter eller Karbunkler : Og i hvad mand
 end synes at vilde giøre / maa mand dog ha-
 ve den Tanke / at det er et meget vanskelig
 Tilsfald / og ej ringe Fare for Livet / saasom
 svæden derved ej lidet forhindres / naar det
 for Alvor tager Overhaand. Hæmorrha-
 gia, som tit ogsaa lader sig til Syne i denne
 Syge / taaler ingen hitsige Medicamenter
 eller spirituosa at svæde paa / men heller de/
 som ere noget syrlige / saasom Mixtura sim-
 plex Tinct. Bezoardica S. camph. Adstilli-
 ge Pulverer af Corn. C. philos. pp. bolus
 Arm. Terra Sigill. Corall. rubra og detsli-
 ge. Næsebløen stilles med Rosen-Edike /
 Victril dissolveret Vand / eller Aqva Sti-
 ptica. Naar Patienten bliver med Hikke
 beladt / hvilket ikke ere alt for got et Tegn /
 men undertiden Forbud for Døden / særde-
 les naar det kommer af nogen Inflamma-
 tion ; Hvad Diascordium , Castoreum,
 Nitrum eller denne efterfølgende Mixtur
 ikke

ikke udretter/bliver uden Twifl forgivæves at
vente af andet: Ti andre Ting mand plejer
ellers i samme Tilstand at ordinere, finder
ikke her Stæd/med lige good Succes.

R Aqv. mastichin. theriacala aa 3ij.

Spirit. Angelic. 3fl.

tinctur Bezoardi. 3ij.

essent. castor. 3j.

Misc. pro aliquot dosibus.

Sign. Mixtur imod Hiffett.

Udvortes kand mand bruge det samme/
som om Bryden og Durklob er mældet.

14.

De udvortes Tilfælde/som holder sig til
denne meget farlige Sygdom / er fornem-
melig Bubones og Carbunculi/hvilke u-an-
seet de overlades til Chirurgorum Forfa-
renhed/ Omsorg og Tilshy/ skal dog korteligt
mældes noget derom til Underretning. Bu-
bones sætter sig gierne i Lysten eller Ingvi-
nibus, under Armhullerne og bag Ørene.
Mand skal fornemmelig see til / at de kand
komme til Maturation, og bruge derfor saa-
danne Sager som dem mærkelig kand frem-
me/ men ingenlunde repellentia eller tilba-
gedrivende Medicamenter ; Imidertid
maa der svædes / at denne Hævelse kand

Kom-

komme til sin rette fuldkommenhed. Udvortes kand mand/ foruden adskillige Urter/ der lægges paa/hvor i blant Scordium er og gavnlig/ bruge Emplastrum Diachylon cum Gumm. Emplastrum Magneticum Arsenicale, eller et Plaster paalagt af Soed/ Figen/ Senep og Scordio. Tilslaaes nogen Htsighed / skal mand med gelinde Sager sege at mitigere den. Naar Bubones ikke vil trekke vel sammen til at give Materie, maa mand forsøge Ventoler eller Kopper. De som sætter sig bag Ørene/ skal mand ikke med alt for stærke Medicamenter angribe/ at der ej skeer for stoor affluxus humorum. Endeel bruger ogsaa Vesicatoria/ naar det synes at være forneden/ men maae dog med good Forsigtighed omgaaes dennem. Vylden ataabne/ vil skee saa snart muligt være kand / om ikke paa anden Maade/ da enten med Cauterio actuali eller potentiali, og siden med et got Digestiv forsynes/ at Materien kand faae sin rette Udfart. Hvortil efterfølgende kand være tienligt.

R Scordii subtilissimè pulveriz. 3ij.

Vitell. unius ovi.

Terbinth. Ven.

C

Mellis.

Ungvent. Apostol. an. 33.

M. f. Ungventum.

Er ogsaa vel at tage i Agt/ at mand ikke
forhastig læger Bylden igien.

15.

Som Carbunkler ere af en farligere Be-
staffenhed/ end Bubones/ saa vil de og med
storre Forsigtighed omgaaes/ og ingenlun-
de bruge for Sharpe eller hitsige Medica-
menter til dennem/ og see vel til/ at de ikke
griber for vidt omkring sig/ ej heller at de
bliver til Kaaldfyler/ men at Eschara eller
Skorpen bliver det snareste separeret / som
skee kand. Et Cataplasma at legge paa /
kand heredes af hviiid Lillie-Roed/ Althœa-
Roed/ Scordio/ Hørfræ/ Hvedemeel/ Eg-
geblommer og Terebenthin/ og om fornø-
den eragtes / komme noget af Ungvento
Apostol. iblant/ hvilket kand forandres no-
get/ og forsættes med andet/som Fornøden-
hed udfræver. Emplastr. Oxycroceum er
ej heller u-tienlig / saavelsom Emplastrum
Magneticum Arsenicale. At de ej skal grieve
videre om sig/ plejer mand med Butyro An-
timonii at giøre en Cirkel om disse Udbräen-
ninger/som er noksom bekant for en forsa-
ren

ren Chirurgo. Slaaes nogen Kaaldfyter til/
vil der med forholdes/ som i saadanne Til-
fald plejer at skee. Ellers kand mand/om
de stikker sig vel / med Digestivis, abster-
gentibus og mundificantibus omgaaes
dem/som et andet Uleus.

Den grundgode og barmhertige GUD/
som hidindtil saa naadelig haver bevaret
disse Riger og Lande/ fra denne store Pla-
ge og Straf/ hand endnu/ efter sin u=ende-
lig Godhed og Missundhed/ afvende og for-
hindre den samme. Og i Fald det skulde være
hans faderlige Willie / at hiemsøge os der
med/ hand da vilde formilde Straffen/ og
give Kraft/ Lægedom og Belsignelse i disse
Medicamenter/ og deres Hænder / som de
Syge dermed skulde betiene.

Medicamenternes Taxt, som findes i denne Anord- ning.

Acetum Bezoard.	-	-	3j	—	4 ſ
Rutæ	-	-	3j	—	2 ſ
Calendul.	-	-	3j	—	2 ſ.
	C 3				Ace-

Acetum Angelicæ	-	-	3j	—	2	fl.
Criti	-	-	3j	—	4	fl.
Aqv. bardan. compos.	-	-	3j	—	12	fl.
Scorzon. comp.	-	3j	—	4	fl.	
Prophylact. Sylv.	3j	—	—	12	fl.	
Carduibenedic.	3j	—	—	1	fl.	
Scordii	-	-	3j	—	1	fl.
Rutæ	-	-	3j	—	1	fl.
Analept. Ruland cum & sine camphor.	3j	—	—	6	fl.	
Carbuncul.	-	3j	—	8	fl.	
Perlat. Scröder	3j	—	—	12	fl.	
Elix. pestil. Croll.	-	-	3j	—	8	fl.
Elix. propr. c. acid.	-	-	3j	—	8	fl.
Essent Myrrh.	-	-	3j	—	4	fl.
Asari Virgin.	-	3j	—	4	fl.	
Angelicæ	-	-	3j	—	2	fl.
Scordii	-	-	3j	—	2	fl.
Bals. Hofman.	-	3j	3 fl.	—	—	—
Mixtura simpl.	-	-	3j	—	8	fl.
Tinct. Bezoard. Lips. cum & sine camph.	-	3j	—	12	fl.	
Theriaca	-	-	3fl	1 fl.	—	—
Mithridatum	-	-	3fl	—	12	fl.
Diascordium	-	-	3fl	—	8	fl.
Myrrha	-	-	3j	—	2	fl.
Species liberantis	-	-	3j	—	12	fl.
						Sp.

Sp. Theriacal. cum camph.	3j	—	4 fl.
& sine camph.	3j	—	3 fl.
Corn. Cervi	-	3j	4 fl.
Bals. Rutæ	-	3j	1 fl.
Succin	-	3j	1 fl.
Menthæ	-	3j	1 fl.
Nucis Moschat	3j	2 fl.	—
Pulvis Bezoard. comp. Sen-			
nert	-	3j	2 fl.
échelis cancrorum			8 fl.
Londin.	-	3j	2 fl.
pannonic. rubeus	3j	1 fl.	—
Cæfareus	-	3j	1 fl.
Species Diascord. Fracast. fin.			
Opio	-	3j	—
Antimon. Diaph.	-	3j	12 fl.
Bezoardi mineral	-	3j	3 fl.
Species diahyacinthorum	3j	1 fl.	—
Spec. pro Epithem. cordis	3j	—	12 fl.
Sp. vitriol.	-	3j	—
Sulphur.	-	3j	4 fl.
Liqv. C. C. succinat.	-	3j	8 fl.
Syrup. berberum	-	3fl	—
Syrup. ribium	-	3fl	4 fl.
acetosit. citri	-	3fl	—
viol.	-	3fl	2 fl.
diamor.	-	3fl	4 fl.
		—	2 fl.
			Mel.

Mel. rosar.	-	-	3j	—	4 ſ.
Aqv. Cinnam. diaborragi-					
nata	-	-	3j	—	8 ſ.
Cord. temperat.			3j	—	8 ſ.
Cinnam. cydoniata			3j	—	12 ſ.
Mass. pil. Ruffi.	-	-	3j	—	6 ſ.
Elect. lenit. Florentzolæ			3ß	—	6 ſ.
lenit. Horstii	-		3ß	—	6 ſ.
Confectio Hyacinth.	-		3ß	2 2	—
Første Rygelse-Pulver der					
af koste Lodet	=	=	=	—	4 ſ.
Andet Rygelse-Pulver der					
af koste Lodet	=	=	=	—	4 ſ.
Præserverende Latverge der					
af 2 Lod koste	=	=	=	—	8 ſ.
Præservere-Kager/der af ko-					
ster 2 Lod	=	=	=	—	8 ſ.
Urter at hænge i Öl koste	=		1 2	8 ſ.	
Svede-Drik paa eengang					
koster	=	=	=	1 2	4 ſ.
Svæde-Mixtur koste	=	=	1 2	—	
Første Svæde-Pulver til tre					
gange	=	=	=	3 2	6 ſ.
Andet Svæde-Pulver til tre					
gange koste	=	=	=	1 2	10 ſ.
Lædste-Drik koste	=	=	=	2 2	8 ſ.
					Sy=

Syrup for Tungens Hitsig-

hed koster	=	=	=	1	ʒ	—
Gurgel-Band koster	=	=	=	1	ʒ	—
Mixtur mod Hikken koster	=			2	ʒ	8 ſ.
Urter at kaage i Olkoster	=			1	ʒ	8 ſ.

Findes endnu i Apothekerne/

som ikke i denne Anord-
ning ere indførte / efter-
følgende Medicamenter /
hvilke ere tienlige i dette
Tilfald for dem / som saa
behager.

Elix. pestilent. Tychonis

Brahe	-	3j	3	ʒ	—
Elix. propriet. f. acid.	-	3j	—		8 ſ.
Balsam. Sulphuris Junipero-					
succinat	=	3j	1	ʒ	—

Pulv. Bezoard. Angelic. - 3j 1 ʒ 8 ſ.

Item et got Mauge-Plaster.
in Diarrhæa & Vomitū.

Emplastrum stomachale,

℞ Empl. de crusta panis
baccis lauri ana 3j.

Malaxetur cum oleo Menthæ de-
stillat.

caryophyll ana ʒ.

M. F.

M.f. Emplastrum inducatur super alu-
tam , pro scuto stomach.

Sign. Mauge=Plaster/
koster = = 2 ♂ 4 ♂.

